

Əsrin faciəsi Rusiya mediasında

“Xocalı qətləmini təkcə Azərbaycan xalqının deyil, bütün dünya xalqlarının faciəsidir”

28 il bundan öncə baş verən tarixinə ən qanlı faciələrdən biri kimi düşən Xocalı soyqırımı ilə bağlı dünya mediası çoxsaylı məqalələr, informasiyalar, reportajlar dərc edir. Təqdirəlayiq haldır ki, illər uzunluğunda faciənin üstündən keçməyə üstünlük verən Rusiya mediası da artıq bu qətləmə obyektiv yer verməyə başlayıb. Məsələn, qonşu dövlətin dünyaca məşhur “Lenta.ru” saytı yazır ki, 28 il bundan öncə Xocalıda baş verən faciənin qurbanlarını Azərbaycan xalqı hələ də yad edir.

yaxınlaşan təhlükə ilə bağlı şayiələr yayılsa da, yerli sakinlər hücum barədə xəbərdarlıq olmadığını söyləyirlər. Fevralın 25-də axşam saatlarında toplardan, zirehli texnikalardan və çoxsaylı buraxılış raket sistemlərindən istifadə olunmaqla şəhərə hücum başladı. Müdafiəçilərin mövqeləri dərhal məhv edildi. Hücum başlayan sonra şəhərdə qalan mülki şəxslər (təxminən 2500 nəfər) oranı tərk etməyə çalışdı, lakin atəşə

safədə, Azərbaycan artilleriyasının müdaxiləsinə əsas düşmən bazasına minaatdan atəşi etməsinə imkan verən rahat mövqeyi ilə izah ediblər. Bundan əlavə, Dağlıq Qarabağdakı Xocalıda yerləşən yeganə aerodrom ağır təyyarələr qəbul edə bilirdi. Mübahisə qərbedir, çünki çox sayda hesabatla görə, bu şəhərdə ağır silahlar yox idi və belə bir məsafədən Xankəndinə minaatdan atəşi etmək mümkün deyil. Buna baxmayaraq, erməni komandanlığı şəhəri tamamilə mühasirəyə almışdı (hətta telefon əlaqəsi kəsildi, elektrik, istilik və su kəsilmişdi). Erməni mənbələri xəbər verir ki, şəhər sakinlərinə yaxınlaşan hücum barədə xəbərdarlıq edilmişdi, lakin mülki şəxslərin təxliyəsi gec başlamışdı. Lakin hüquq müdafiəçilərinin ümumi rəyinə görə, təxliyə ilə bağlı hər hansı xəbərdarlıq xarici işçilərin tələbi ilə evlərindən və mənzillərindən qaçmaq istəməyən mülki şəxslərin qırğını və öldürülməsi üçün bəhanə ola bilməz.

Rusiyanın “Memorial” hüquq müdafiəsi mərkəzinin məlumatına görə, əməliyyat başlayanda Xocalıda 2 mindən 4 minə qədər mülki vətəndaş olub. Onların əksəriyyətinin tələfi dəhşətli olub... Hücumun özü 25-dən 26-a keçən fevral gecəsi başladı. Müdafiəçilərin fikrinə, bu tarix təsadüfən seçilməmişdi, çünki SSRİ ərazisində kütləvi millətlərarası zorakılığın başlamasından dörd il əvvəl Azərbaycanın Sumqayıt şəhərində erməni talanları baş vermişdi (Sumqayıt faciəsinə kim tərəfindən təşkil

yalnız bir başı qalıb...

- Videokamera qulaqları kəsilmiş uşaqları göstərdi. Bir yaşlı qadının üzünün yarısı kəsilmişdi. Kişilərin dərisi soyulmuşdu...

- Ağdamdakı xarici jurnalistlər, Xocalıda öldürülən qadınlar və uşaqlar arasında dirnaqları çıxarılan, baş dərisi soyulanları gördülər. Bu, Azərbaycan təbliğatı deyil, reallıqdır.

Bundan əlavə, “Human Rights Watch” beynəlxalq insan haqları təşkilatı şahidlik edir: “Bir neçə onlarla müdafiəçi ilə müşayiət olunan izdiham şəhər Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən tutulduqdan sonra oradan qaçdılar. Azərbaycanla sərhədə yaxınlaşanda bir erməni silahlı postuna rast gəldilər və vəhşicəsinə güllələndilər. Erməni tərəfi iddia edir ki, bu, Xocalı sakinlərinə verilən “dəhliz”dən istifadə etməyib, erməni dayaq məntəqələrini atəşə tutan silahlı şəxslərin müşayiəti ilə yola çıxmaları və bununla da atəşi geri qaytarmaları ilə əlaqədardır. Ancaq bu faktlar təsdiqini tapmadı və günahsız insanların ölümünə bu şəkildə haqq qazandırmaq daha qərbedir. Belə vəhşiliklərə görə heç bir bəhanə ola bilməz”. Əlavə edilir ki, “Xocalı qətləmini təkcə Azərbaycan xalqının deyil, bütün dünya xalqlarının faciəsidir. Bu cür vəhşiliklərin təzahürü əsaslı deyil, insanların sülhə və harmoniyaya yaxınlaşdırmır, əksinə, hər dəfə onları təkamül nərdivanlarına atır. Yəqin təsadüfi deyil ki, bu “döyüş”ün “qalibləri” qara tarixi qeyd etməyi üstün tutur, eyni zamanda mülki əhali arasında itki sayını minimuma endirirlər”.

“Qazeta.ru”da dərc olunan materialda da Xocalı qətləminə obyektiv qiymət verilir.

“Hücumun qurbanları yüzrlərlə mülki şəxs olub, şahidlərin dediyinə görə, qarlı sahədən qaçmaq istəyərkən artilleriya və snayper atəşi ilə vurulub. İngilis jurnalist, Qafqaz üzrə mütəxəssis Tomas de Vaal SSRİ-nin son aylarında Dağlıq Qarabağdakı vəziyyəti “xaosa yaxın” adlandırmışdı.

“Arqumenti nedel” nəşrində dərc olunan “Xocalı - sağalmaz yara” başlıqlı məqalədə isə vurğulan ki, bir çox xalqların tarixində çoxsaylı insan tələfatı ilə bağlı “ağrı nöqtələri” var: Yəhudilərdə Babiy Yar, belaroslarda Xatın, çinilərdə Nankin, yaponlarda Xirosima və s. Belə faciəvi gün azərbaycanlılarda da var. Onun adı Xocalıdır. Qonşular arasında münəqişə adı haldır. Bu, həm ayrı-ayrı insanlara,

tutuldu, öldürüldü və tutuldu və olmanın işğəncələrə məruz qaldı. Bəziləri (qadınlar və uşaqlar) qaçaraq dağlarda gizlənməyə çalışdılar, lakin doudlar.

Beləliklə, Xocalı faciəsi münəqişənin ən kütləvi və qanlı qırğınına çevrildi. Xocalıda və onun ətraflarında 613 nəfər qətlə yetirildi. Azərbaycan Prezident Kitabxanasının veb saytında mövcud olan ölənlərin sayı siyahısında təcavüzkarların inanılmaz vəhşiliyinə şəhadət verən yüzrlərlə ad və şəhadətnamələr var. Siyahılara böyük və uşaqlar daxildir, bir çoxların üzərində işğəncə əlamətləri var. Bu faktlar Rusiya İnsan Hüquqları Mərkəzinin faciəyə həsr olunmuş hesabatında da qeyd edilib. Xocalıda baş verənlərin bir çox mənbələri var - bunlar hadisə ilə bağlı o günlərin media nəşrlərinin topluları, beynəlxalq hesabatlar və sağ qalan şəhər sakinlərini qəbul edən həkimlərin xatırlatmalarıdır.

Bir neçə onilliklər ərzində rəsmi Bakı və müxtəlif ölkələrdəki Azərbaycan xalqının nümayəndələri Xocalı faciəsinə diqqət cəlb edərək beynəlxalq təşkilatların, dünyanın müxtəlif ölkələrinin hökumət və parlamentlərinin baş verənlərə qiymət vermələrinə, hadisəni soyqırımı aktı kimi qəbul etmələrinə çalışdı. Bosniya və Herseqovina, Kolumbiya, Çex Respublikası, Meksika, Pakistan, Panama, Peru, Rumıniya, Qvatemala, habelə ABŞ-in bir sıra ştatlarının qanunverici orqanları Xocalıda soyqırımı tanıyan aktlar qəbul etdilər.

Məqələnin sonunda bildirilir ki, vəhşilikləri görməzliyə salmaq, unutmğa çağırmaq pis siyasətdir, cinayətlər araşdırılmalı və cinayətkarlar cəzalandırılmalıdır. “Bu, hər şeydən əvvəl bəşəriyyət üçün lazımdır ki, dünyanın hər yerindəki insanlar əmin olsunlar: Xocalı kimi bir faciə bir daha baş verməyəcəkdir”.

“Novie izvestiya” yazır: “Bəşəriyyət tarixində bir xalqın nümayəndələrinin digərinə münasibətdə göstərdiyi şiddətli qəddarlığın çox kədərli səhifələri var. Növbəti ildönümü 26 fevralda qeyd edilən Xocalı qətləmini da bu səhifələrdən biridir. Bu, şübhəsiz ki, Dağlıq Qarabağdakı hərbi münəqişənin ən qaranlıq bir epizodudur, bu dövrdə Azərbaycanın Xocalı şəhərinin yüzrlərlə sakinini, o cümlədən qadın və uşaqlar həlak olub, yaralanıb və itkin düşüb. Erməni hərbiçiləri bu şəhərə olan maraqlarını Xankəndidən cəmi 10 kilometr mə-

edildiyi hələ məlum deyil, zorakılıqda təqsirləndirilənlər arasında erməni millətindən olan insanlar da var idi).

Şahidlər iddia edirlər ki, MDB Ümumi Qüvvələrinin 366-cı motoatıcı alayı tərəfindən erməni hərbiçilərinə rəhbərliklərinin bir-başla əmri olmadan hərbi dəstək verilib. General Polyakov daha sonra “Financial Times”ə verdiyi müsahibədə demişdi ki, Dağlıq Qarabağda qalan 103 erməni bu alayda xidmət edib. Saat 23-də atəş başladı, gecə saat 1-də piyadalar Xocalıya girdi və şəhər 7-də şəhər müdafiəçilərinin müqaviməti sona çatdırıldı.

Sağ qalan Xocalı sakinləri hücum zamanı yaşayış binalarının zirzəmilərində gizlənməyə çalışdılar və daha sonra şəhəri tərk etməyə çalışdılarını söylədilər. Kimse bunu bacardı, amma hamı deyil... “Memorial” şəhərin tutulmasından dörd gün sonra cəmi 200 cəsədin qonşu Ağdama çatdırıldığını, bunlardan 13-nin uşaq, 51-nin qadın olduğunu bildirdi. Onların böyük əksəriyyətinin ölüm səbəbi güllə yaraları olub. Bəziləri isə kəskin ci-simlərlə zərbələr nəticəsində öldürüldü. Ölənlərin cəsədləri üzərində əlavə işğəncələr və hətta baş dərisini soyma faktları da qeyd edilib. Faciədən dərhal sonra rus və Avropa dillərində yayımlanan dəlillərin yalnız kiçik bir hissəsi:

- Çoxları şil-küt edilib, bir balaca qızın

həm də bütöv xalqlara aiddir. Onlar arasında həmişə illərlə yığılmış gərginlik tapmaq mümkündür. Bəzən bu gərginliklər hətta yüz illərlə yığılır. Ya axmaqlıqdan, ya qatı nifrətdən, ya da bəd niyyətdən sovet hakimiyyəti əsrlər formalaşmış düzəni kəsib-doğrayırdı. Bütöv xalqlar köçürülür, başqalarının torpaqlarında yerləşdirilirdi. Ən qanlı yaralardan biri də Ermənistanla Azərbaycan arasında yarandı. Dağlıq Qarabağ xalqların döyüş meydanına çevrildi. Xocalı faciəsinin qurbanları unudulmayıb. Bakıda, Lənkəranda, Haqada, Berlinde, Sarayevoda, Ankarada, Mexikoda faciə qurbanlarına abidələr ucaldılıb. Həlak olanlar hər il Azərbaycanda izdihamlı mitinqlərlə yad edilir. Lakin yad etmək təkcə unutmamaq üçün deyil, həm də belə faciələrin təkrarlanmaması üçün lazımdır”.

Azər NURİYEV